

dS De
Standaard
WEEKEND

ZATERDAG 13, ZONDAG 14
JUNI 2009

CULTUUR

TELEVISIE | PODIUM | FILM | MUZIEK | EXPO | AGENDA

CARL DE KEYZER

'Fotografie is manipulatie'

DE METRO
is een museum

HET RAPPORT
van het tv-seizoen
2008-2009

REIZEN | Chillen op de Fiji-eilanden

Jobat

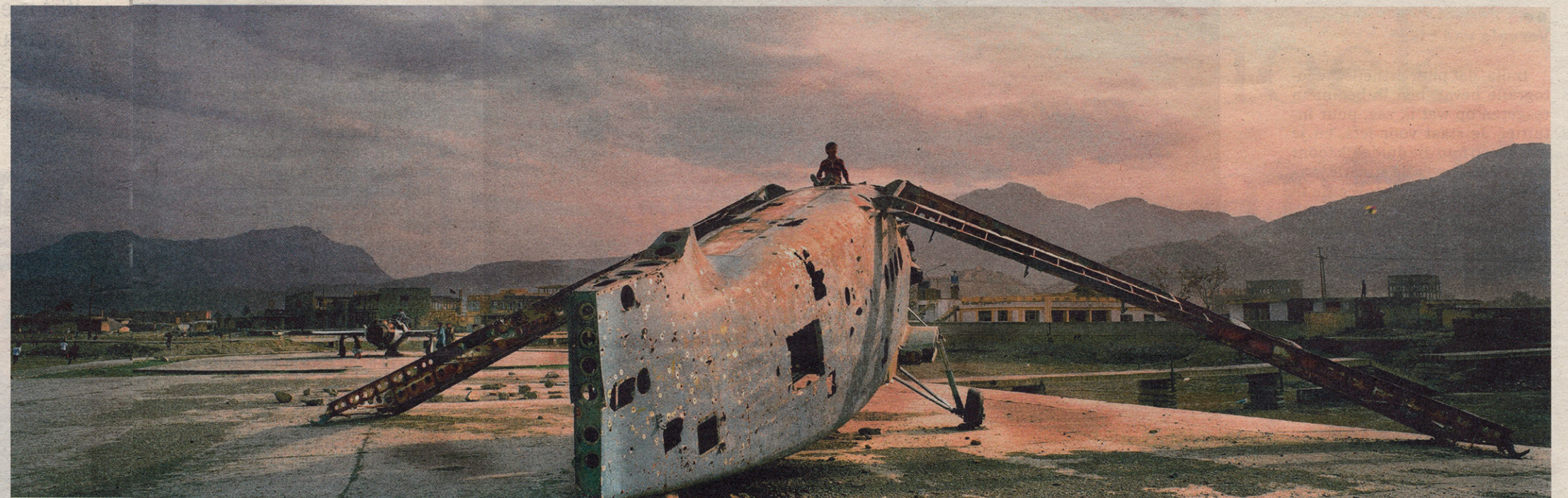
SPOTTER.be

MAGNUM-FOTOGRAAF CARL DE KEYZER EXPOSEERT IN HET SMAK

Passieprocessie in Trinity Church, Dallas, VS, 1990. (uit God Inc.) © Carl De Keyzer - Magnum

Afghanistan, Kabul, 2004. Wrakstukken van een Russisch vliegtuig. (Uit 'Tableaux de Guerre', een van de drie delen van 'Trinity') © Carl De Keyzer - Magnum

Vijfde zitting van het Tiende Nationale Comité van de Politieke Raadgevende Conferentie van het Chinese Volk. (uit 'Trinity'). © Carl De Keyzer - Magnum

'Ik kan het niet laten om hard te zijn'

Hij maakt prachtige beelden van duistere dingen. Hij beoefent het liefst de documentaire fotografie, maar hij heeft ook een boontje voor kunst. En al denken sommigen dat hij een soort Indiana Jones is, toch is hij vrij timide. In de wereld van Magnum-fotograaf Carl De Keyzer bestaat er geen zwart-wit.

JAN DESLOOVER

Met *Trinity* zit Carl De Keyzer (50) aan zijn zesde solotentoonstelling in het Smak. Het is veruit de meest monumentale tot nu toe. Zestien jaar zit er tussen het oudste en het recentste beeld. *Trinity* is een drieluik. De delen zijn genoemd naar genres uit de vroegere schilderkunst, die de kijker ontzag of nederigheid moesten inboezemen. Maar De Keyzer haalt de conventies van zijn voorbeelden messcherp onderuit. Het is ver zoeken naar heroïek en verheerlijking. Voor 'Tableaux d'histoire' ging hij op zoek naar de façades van de macht, 'de macht zoals ze zich toont'. In 'Tableaux politiques' zien we het vaak ontstellend banale reilen en zeilen in parlementen. En voor 'Tableaux de guerre' trok hij naar gebieden die getroffen waren door oorlog, de eeuwige motor van de geschiedenis. Hij zag er landschappen vol littekens, en de mens die altijd de draad weer oppakt en voortdoet. *Trinity* is adembenemend in zijn onderkoeldheid en zijn vreemde, onbenoembare schoonheid. Dat De Keyzer kind aan huis is in het Smak, heeft veel te maken met Jan Hoet. Die haalde er zijn eerste grote project binnen, over India, en daarna werd het een vaste afspraak. 'Dat was altijd direct geregeld,' zegt De Keyzer. 'Zeg Jan, ik heb een nieuw boek.' (Imiteert Hoet) 'Ah, ja, we gaan dat doen!' Drie seconden duurde dat, meer

niet! (lacht) Maakt De Keyzer kunst, of doet hij aan journalistiek?

Volgens Jan Fabre, voor wie hij lang gewerkt heeft, zal het hem worst wezen hoe je zijn werk omschrijft. 'Het klopt wel dat ik me niet echt verbonden voel met de kunstscene,' zegt De Keyzer. 'Ik zit liever in het vakje van de reportage- of documentaire fotografie. Je kan er vrijer rondlopen. Ik hou ook van onderwerpen die over iets gaan, en die ik ter plekke kan onderzoeken. Maar het nadeel van reportagefotografie is dat ze tijdsgebonden is en steeds sneller geconsumeerd wordt. Ik heb vroeger altijd gestreefd naar universele beelden, door situaties te kiezen die synoniem zouden kunnen zijn voor een grotere stroming in de tijd. Nu heb ik die strijd opgegeven. Maar dat is net het mooie aan hedendaagse kunst, dat ze objecten of beelden produceert die een langer leven hebben. Ik probeer dus wel om de twee te combineren.'

In uw beelden zitten opvallend weinig accenten, waardoor ze meestal niet instapbaar zijn. Een bewuste keuze?

'Ja. Op den duur wordt dat een reflex, om de eenvoud tegen te gaan. Ik heb vaak gewerkt rond religie, macht, systemen die ontstaan, nooit helemaal uitsterven en botsen met nieuwe systemen. Ik projecteer mijn reeksen meestal in het verleden, waardoor ik sowieso twee lagen krijg, heden en

verleden. En als er zich een derde of een vierde aandient, zal ik ze altijd toelaten. In Congo bijvoorbeeld, waarover binnenkort een boek uitkomt, heb ik met het koloniale verleden gewerkt, waardoor je minstens twee decors krijgt.'

'Ik heb niks tegen manipulatie van een foto, als die de werkelijkheid maar versterkt'

'Ik heb me nooit tevreden gesteld met een gezicht of een element centraal in beeld. Vergelijk het met de schilderijen van Jackson Pollock. Als je daar van ver naar kijkt, zie je een wirwar van lijnen en verfspatten. Maar als je dichtert gaat, kom je in een soort hel terecht, zie je van alles opdoemen en voel je je gevangen of betrappt. Dat probeer ik ook in mijn werk. Een beetje zoals de bij en de bloem. Ik lok mijn klanten met een mooie bloem, en als ze dichtert komen, merken ze "och, het gaat daarover". Schoonheid is nooit zomaar schoonheid.'

'Trinity' toont niet alleen drie onderwerpen, maar ook drie stijlen.

Vanwaar die verschillen?

'Het aanvankelijke plan was om drie boeken te maken, maar noodgedwongen is het er één geworden, dat loopt over een periode van ruim vijftien jaar. Dat is eigenlijk te lang. Ik ben in die tijd overgestapt van analoge op digitale, en mijn kijk is ook sterk veranderd. "Tableaux d'histoire" is nog erg ironisch, wat zwaar op de hand, en gemaakt met een oude flitstechniek. "Tableaux de guerre" is meer ingetogen, ook door het onderwerp. Ik kwam op plekken waar een week eerder nog massa's mensen waren gestorven. Soms vond ik een doorgedreven compositie, zoals je die vindt in mijn oudere boeken, een te verregaande persoonlijke ingreep. Ik heb dat formalisme dan ook afgezworen, uit respect voor die plekken.'

Fotografieren in oorlogsgebied, wat doet dat met een mens?

'Ik had er veel schrik voor. Sommige mensen denken dat ik een soort Indiana Jones ben, maar dat is niet zo. Ik ben eigenlijk vrij timide. Sommige plekken durf ik gewoon niet binnen te gaan. Dan kan het uren duren voor ik de stap zet. En, heel raar, als ik met een vriend of een journalist op stap ben, ben ik vaak te roekeloos.' 'Maar meestal bouw je zo'n groot project gestaag op. Je neemt beeld per beeld, de tijd speelt daar een belangrijke rol in. Al mijn projecten duren vrij lang en dat heeft zijn nut. Het is een

kwestie van zelfbehoud. Het belangrijkste is dat ik dit werk een heel leven kan volhouden. Misschien heeft het te maken met ouder worden, maar ik kan eenvoudig steeds meer appreciëren.'

Mogen we, op basis van bijvoorbeeld 'God Inc.', uw boek over religieus fanatisme in de VS, stellen dat u niet al te hoog oploopt met de mens?

'Dat klopt (lacht). Ik ben in zowat negentig landen geweest, en de dingen komen gewoon altijd en overal terug, of het nu om communisten, fascisten of boeddhisten gaat. Heel voorspelbaar eigenlijk. Ik denk dat het Dirk Lauwaert was die ooit gezegd heeft dat ik foto's maak alsof ik alles doorheb. Dat is natuurlijk niet zo, want zo'n groot brein ben ik niet. Ik beschouw mezelf eigenlijk als een naïeveling. Maar ik kan het niet laten om kritisch te zijn, hard voor mijn medemens.'

U noemt uzelf naïef, maar uit veel van uw foto's spreekt toch een hoop cynisme?

'Sommige beelden zijn inderdaad cynisch. Maar cynisme zie ik ook als een soort onzekerheid, een gevolg van onwetendheid. Vroeger, als ik een situatie niet goed begreep, was mijn eerste reactie om het in het belachelijke trekken. Dat had ik sterk ten tijde van *God Inc.* Ik kon niet begrijpen dat Amerika zo religieus was, dat mensen zo dom konden zijn.'

U bent overtuigd atheïst?

'Ja, ik heb een enorme afkeer van religie. Er zijn natuurlijk gradaties. In China, Japan en India bijvoorbeeld heb je zachtere vormen, veel vredelievender ook. Maar ik ben er rotsvast van overtuigd dat de wereld veel beter af zou zijn zonder religie. Religie is een verzinsel van de mensheid om zijn grote vrees voor het onbekende draaglijker te maken, en dat is begrijpelijk. Maar het is een gigantische tijd- en geldverspilling. En godsdienst leidt toch heel vaak tot zinloze oorlogen.'

Wilt u met uw werk dingen aanklagen?

'Jan Hoet heeft ooit gezegd dat kunst zonder engagement geen kunst is. Je doet het toch ergens voor, en niet alleen om nog eens vijftig beelden aan de muur te hangen. Na mijn eerste boek, over

Wachten op het water

'Tableaux de guerre' maken was lastig, zegt Carl De Keyzer. Zijn Congo-project, waarin hij het heden projecteert tegen het koloniale verleden en dat straks in boekvorm verschijnt, was een nog zwaardere beveling. 'Op bepaalde momenten hebben ze me het leven daar echt onmogelijk gemaakt. Er zijn weken geweest dat ik geen enkele foto kon maken, gewoon omdat ik continu gearresteerd werd.'

Maar er is beterschap op komst. De Keyzer is begonnen met een reeks rond water. Het moet een 'loutering' worden. De eerste beelden zijn er al, maar op 1 juli vertrekt hij voor een tocht van vier jaar langs de Europese kustlijnen, met de steun van het telecombedrijf Orange en de Hogeschool Gent. Hij wil in beeld brengen hoe Europa zich door de eeuwen heen — vaak vergeefs — heeft proberen te wapenen tegen de gevaren komende van over het water. 'De Europese kusten liggen bezaaid met nutteloze verdedigingswerken uit vervlogen tijden,' zegt hij. 'Veel ervan vergden enorme investeringen, maar de meeste hebben nooit gediend. Omdat de vijand niet kwam of omdat, indien hij wel kwam, het bouwwerk allang was gedateerd.' Er zit ook een ecologisch luik in *Before the flood*. De Keyzer wil nagaan 'in hoeverre Europa zich voorbereidt op een mogelijk dramatische zeespiegelstijging en in hoeverre die inspanningen, uiteindelijk, futiel zullen blijken te zijn.' Het moeten 'onheilspellende doembeelden met een hoog David Lynch-gehalte' worden. (dsl)

●●●
Vervolg van blz. 5

India, dat puur esthetische fotografie bevat, ben ik beginnen reageren op wat ik zag, puur intuïtief. Je staat voor iets, en je maakt een foto die duidelijk toont wat je denkt over de situatie.' 'Toen ik nog les gaf, probeerde ik mijn studenten die aanpak ook mee te geven. Alleen moet ik soms oppassen dat ik niet te radicaal overkom, dat ik niet te hard uitpak met een inzicht dat ik denk te hebben in de wereld en dat misschien helemaal niet klopt.'

U hebt vroeger voor onder meer de 'New York Times' en 'Rolling Stone' gewerkt. Hoe is het volgens u gesteld met de fotografie in dagen weekbladen?

'Het gemiddelde peil is de jongste tien, vijftien jaar toch wel erg gezakt. We hebben nu dezelfde situatie als net voor het ontstaan van Magnum, in 1947. Magnum is deels opgericht om de rechten terug te geven aan de fotografen. Daarvoor was de fotograaf eigendom van de krant. Door Magnum zijn er auteurs met een eigen stijl ontstaan, die een verhaal vertellen. Want vroeger was een foto niks meer dan een illustratie bij een tekst. Maar nu gaan we terug naar af. Je hebt ook goedkope beeldbankbanken als Corbis. Er zijn sites die foto's aan 1 dollar verkopen. Er zijn er steeds meer die alles gewoon gratis aanbieden. Je hebt amateurs die foto's maken met hun gsm. Ik dacht altijd dat de lezer dat niet zou pikken. Het tegendeel blijkt waar.'

Heeft dat ook gevolgen voor Magnum?

'Ja. In Londen en New York houden we het nog overeind, maar in Parijs hebben we al twee jaar geen enkele opdracht meer gekregen. Er zijn Magnum-fotografen die moeten krabben om rond te ko-

men. Maar we overleven wel. Het heeft tien jaar geleden trouwens geen haar gescheeld of we waren opgekocht door Corbis (*dat in handen is van Bill Gates, red.*). Magnum is een coöperatieve, we hebben dus gestemd. 55 procent van de 55 leden heeft tegengestemd. Ik herinner het me nog goed. We zaten met alle fotografen aan een lange tafel, en net voor we gingen stemmen, ging de deur open en kwam Henri Cartier-Bresson binnen (*één van de oprichters van Magnum, red.*), met zijn wandelstok. Hij bleef gewoon staan, ging niet zitten. Ik ben ervan overtuigd dat door zijn aanwezigheid de overname niet doorgegaan is.'

In 2006 was er nogal wat te doen rond Adnan Hajj, de Reuters-fotograaf die een foto van een Israëlische raid op Beiroet had gemanipuleerd. U vond dat een storm in een glas water.

'Wat Hajj deed, is onnozel. Hij heeft dingen op dat beeld gefotos-

hopt die er gewoon niet waren, en dat doe je niet. Maar soms kan manipulatie de werkelijkheid versterken, en daar heb ik niks tegen. Fotografie is per definitie manipulatie, want geen enkel toestel geeft het lichtcontrast weer dat je in werkelijkheid ziet.' 'Een foto is sowieso ook geen weergave van onze kijkervaring. Wij focussen continu op andere dingen, waardoor de voorgrond de achtergrond wordt, en scherp onscherp wordt. Welnu, als iemand twee beelden van een situatie maakt en die zo combineert dat zowel de massa op de achtergrond als pakweg de paus op de voorgrond scherp zijn, dan heb ik daar geen probleem mee. Want het resultaat benadert dichter wat de fotograaf gezien heeft dan één beeld.'

'Ik ben nu trouwens in opdracht van Gent en Kortrijk bezig met een reeks waarin ik compleet manipuleer. Ik zet mijn statief ergens waar veel mensen samenko-

men, maak tien foto's in een tijdsbestek van enkele minuten, en achteraf op de computer maak ik het ideale beeld, dat er niet is geweest, maar wel een combinatie is van werkelijkheden die zich daar hebben afgespeeld.'

U vindt digitalisering en foto-shop dus een goeie zaak?

'Alles hangt af van de deontologie van de maker. Maar het is een evolutie die sowieso niet te stoppen is. En ze heeft twee tendensen met zich meegebracht. Vroeger kon je je strepen verdienen met prachtige composities: "kijk, ik heb dit allemaal op een fractie van een seconde gezien". Dat was hard werken, pure gymnastiek. Ik noem dat de Olympische Spelen van de fotografie. Heel weinig mensen konden dat. Vandaar dat ik zoveel bewondering heb voor mensen als Alex Webb. Die hadden precies vijf ogen, waarmee ze alles konden volgen. Ik heb me daar ook op getraind, en dat is iets wat niemand mij kan afnemen.'

Bajesboten, Rotterdam, 2007. (uit 'Moments before the Flood'). © Carl De Keyzer - Magnum

Maar met de digitalisering en photoshop is men de waardering voor dat soort fotografie kwijtgeraakt. Dat heeft enerzijds geleid tot een vereenvoudiging: kijk ik was daar echt, ik toon alleen een huis en een mens. Anderzijds heb je fotografen die de manipulatie ten top drijven.'

'Bij mij spelen beide. In mijn persoonlijk werk kies ik voor een steeds eenvoudigere aanpak, in ander werk gebruik ik de technologie om de dingen die ik vroeger niet kon, te verwezenlijken.'

U bent nu negentien jaar lid van Magnum. Wat is de balans?

'Al bij al positief. Op een bepaald moment, in 1997-98, heb ik wel overwogen om eruit te stappen. We krijgen geen loon en geen budgetten om projecten te doen. En van de opbrengst van je werk gaat er vijftig procent naar het agentschap. Ik verdiende eigenlijk minder dan voor ik bij Magnum zat. Maar lid zijn opent natuurlijk veel deuren. En er is het groepsgebeuren, je motiveert elkaar om verder te doen. Zonder dat had ik nooit tien boeken in negentien jaar gemaakt.'

'Wat ik nog altijd niet begrijp, is dat goede, documentaire fotografie niet dezelfde status heeft als goede literatuur. Ik verkoop meestal hooguit een paar duizend boeken per project. Als je dan ziet wat goede schrijvers verdienen... Blijkbaar kunnen mensen makkelijker een boek begrijpen dan een goede foto. Terwijl ik bij een goed beeld makkelijk een paar pagina's tekst kan verzinnen.'

Carl De Keyzer, 'Trinity', Smak, Gent, nog tot 30/8, di. tot zo., 10 tot 18 uur.